

Laat je inspireren door kinderen; in korte tijd bouwen ze fantasievolle speelplekken.

Een spannende speelplek kun je niet meteen helemaal overzien.

Tips voor een succesvolle spe

Een lege speelplek op een zonnige dag. Ligt het aan de digitale verlokkingen binnen of is de speelplek gewoon niet leuk genoeg? Hoe maak je een speelplek aantrekkelijk voor álle kinderen? In dit artikel geeft specialist Anneke Rodenburg tips voor een goed ontwerp van een speelplek.

Tekst en beeld Anneke Rodenburg

Wat is spelen en waarom is het belangrijk? Spelen is 'ont-moeten', even niets moeten en datgene doen wat je hart je ingeeft. Spelen is je eigen spel maken, fantaseren, avonturen beleven en verrast worden. Tijdens het spelen verwerken kinderen vaak dagelijkse gebeurtenissen (denk aan ziekenhuisje spelen), waardoor ze tot rust komen. Diverse onderzoeken hebben aangetoond dat spelen kan bijdragen aan de motorische, verstandelijke, sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen. Al spelende leren ze veel nieuwe dingen.

Op speelplekken die alléén ingericht zijn met toestellen, zijn de meeste toestellen sterk gericht op motorisch spel: klimmen, klauteren, glijden en schommelen. Eigenlijk zijn het gymnastiektoestellen. Deze speelplekken nodigen minder uit tot creatief-, sociaal- of fantasiespel en tot zelf nadenken, zelf risico's inschatten, bouwen en leren. Door de afwezigheid van losse materialen zoals takjes en zand kunnen kinderen vaak alleen doen wat door volwassenen bedacht is. Zo is de

bijdrage van dergelijke speelplekken aan de totale ontwikkeling van kinderen beperkter dan die van een speelplek die royaal ingericht is met groen.

Neem een peuterglijbaan op een speelplek van 25m² met rubbertegels. Een peuter zal eerst leren het trapje op te klimmen en naar beneden te glijden. Op een bepaald moment wordt dit saai en bedenkt hij iets nieuws: hij laat zich op zijn buik naar beneden glijden. Daarna zal hij misschien nog via de glijgoot naar boven klimmen. Dan zijn de speelmogelijkheden uitgeput.

Nemen we 25 m² grond met een heuveltje, zand, een wilgenhutje en bloemen, dan zal de peuter op ontdekkingstocht gaan: 'wat is er aan de andere kant van het heuveltje, wat zie ik in het wilgenhutje, dit wordt mijn huisje en met bloemetjes en zand bak ik taart. Dan ga ik naar buiten. Dat voelt leuk als ik het heuveltje op loop, wat ben ik groot als ik boven sta! Dat is grappig, ik kan van de heuvel naar beneden rollen en op mijn bips naar beneden glijden! Wat loopt daar over die bloem, wat is dat voor beestje?' De hoeveelheid speelmogelijkheden in een met groen ingerichte speelplek is veel groter en gevarieerder dan in het speelplekje met de glijbaan. De peuter bedenkt vooral zélf wat hij er zoal kan spelen. Zo doet hij veel nieuwe ervaringen op, onderzoekt en leert. Met deze kennis kunnen we aan de slag met het ontwerp:

► **Betrek ouders, kinderen en buurtbewoners**
Betrek (groot)ouders, kinderen en buurtbewoners bij het ontwerpproces en bij de uitvoering

zoals hier in De Waterstam in Deventer.

elplek

en het onderhoud. Dat geeft hen het gevoel dat de speelplek van hun is en maakt dat ze zich er verantwoordelijk voor gaan voelen. Voor kinderen is het leuk om een eigen speelplek te ontwerpen. Zorg voor plakkend zand en natuurlijke materialen zoals steentjes, boomtakjes, buxustakjes en bloemetjes. Vaak bouwen kinderen in ruim een half uur de mooiste fantasierijke speelplekken met reliëf. Laat je door hen inspireren.

► Ontwerp voor iedereen

Voor kinderen met een handicap is samen buitenspielen met leeftijdsgenootjes heel belangrijk. Toevallige ontmoetingen met leeftijdgenoten komen buiten gemakkelijker tot stand. Bedenk daarom hoe een speelplek aantrekkelijk gemaakt kan worden voor kinderen met een handicap en betrek zo nodig deskundigen. Gebruik bijvoorbeeld een voor rolstoelen geschikte (half)verharding voor de hoofdpaden, maak een waterspeelplek zo, dat ook kinderen in rolstoel de pomp kunnen bedienen en met het water en zand kunnen spelen.

► Houd rekening met leeftijd

Voor wie is de plek bedoeld? Jonge kinderen spelen en leren anders dan oudere kinderen. Sluit zo goed mogelijk aan bij de leeftijd van de doelgroep van de speelplek. In speelplekken voor kinderen van 8-12 jaar, liggen soms klimbomen die niet hoger zijn dan 60 cm. Kinderen van deze leeftijd hebben echt veel meer uitdaging nodig. Bij jonge kinderen passen kleinere speelplekken met kleine wilgenhutjes. Ze hebben een sterkere behoefte

Over de auteur

Anneke Rodenburg begon in 2001 met haar bedrijf 'Tuin en Vlinder, van Speeltuon tot Vlindertuin'. Ze ontwerpt natuurlijke tuinen en speelreinen. Rodenburg is orthopedagoog, vakbekwaam hovenier en ecologisch hovenier. Ze begon als ontwerper van tuinen met speelhoekjes voor kinderen. Dit is uitgegroeid tot het ontwerpen van natuurlijke speelplekken. Haar boodschap: „Op veel speelreinen kunnen kinderen tegenwoordig geen verstopperje meer spelen. Men is vergeten gebruik te maken van het

mooiste en goedkoopste 'speeltoestel', waarmee grenzeloos gespeeld kan worden: de natuur." Rodenburg schreef het boek *Stap voor stap naar groene kinderopvang* (2015) en schreef mee aan het boek *Allemaal spelen!* (2012). Rodenburg is lid van Stichting Springzaad, Vakgroep Wilde Weelde en Stichting Groen Cement. Op de websites www.springzaad.nl en www.speeltuimbende.nl vindt u meer informatie over het inrichten van spannende, toegankelijke en groene speelplekken. Op de eerste vindt u ook een uitgebreide versie van dit artikel.

Maak tunnels ook toegankelijk voor kinderen met een rolstoel zoals hier in De Waterstam, die Rodenburg samen met Hans Nijmeijer van De Tuinen van Geerdink maakte.

Klimmen en klauteren kun je ook met een motorische beperking. Dit meisje heeft duidelijk baat bij de verticale staanders in speelplek Het Klauterwoud in Enschede.

aan veiligheid. Is een grote speelplek bedoeld voor alle leeftijden, dan is een apart deel voor de kleinste kinderen handig.

► **Denk in activiteiten en ontwikkeling**

Denk niet in speeltoestellen maar in activiteiten en ontwikkelingsmogelijkheden. Vraag kinderen wat ze in de speelplek willen doen en niet welke speeltoestellen ze willen. Vraag onderwijzers naar pedagogische doelen. Inspirerende voorbeelden helpen kinderen en volwassenen hierbij. Activiteiten kunnen zijn: bloemenkransjes maken, rivieren en dijken bouwen, hutten bouwen, rennen en klimmen, zich uit kunnen leven enzovoorts. Ont-

wikkelingsmogelijkheden zijn bijvoorbeeld: leren samen spelen, oplossingsgericht leren denken of leren rekenen.

► **Zorg voor verrassing en uitdaging**

Een speelplek waar kinderen van de ene kant kunnen zien, wat ze aan de andere kant kunnen doen, is niet verrassend en daagt niet uit. Zorg voor verrassende paadjes (ook voor kinderen in een rolstoel), trapjes en tunnels. Als een kind er verstoppertje kan spelen, is een speelplek al snel verrassend en uitdagend. Wordt er daarnaast gebruikgemaakt van reliëf, wilgenconstructies, vrolijk bloeiende planten, struiken en bomen, dan is een speelplek nog verrassender en uitdagender. Ook water, losse materialen (bijvoorbeeld gemaaid gras of takken) en de mogelijkheid om zelf dingen in het terrein te veranderen of te bouwen dragen bij. Uitdaging en verrassing zit ook in het soort beplanting. Denk aan hoge grassen en sterke beklimbare struiken en bomen. Dit wil niet zeggen dat alle speelplekken helemaal ingericht moeten worden als een groene speelplek. Ook een creatieve en royale toevoeging van reliëf en groen aan een speelplek met toestellen werkt goed. Veel speelplekken zijn aangelegd met strakke heuveltjes, rechte paadjes, rechte trappen, rechte boomstammen, veel open ruimte en weinig groen. Voor kinderen zit de uitdaging juist in 'hoe minder open de ruimte, hoe meer verstopmogelijkheden en groen, hoe meer bulten in de heuvels, hoe bochtiger de paadjes en hoe krommer de boomstammen, hoe leuker om te spelen'. Durf daarom te spelen met het ontwerp.

► **Wees origineel**

Bedenk iets dat de speelplek origineel maakt vergeleken met andere plekken. Zorg voor iets dat kinderen nog niet eerder gezien hebben, iets dat hun nieuwsgierigheid prikkelt en hen het gevoel geeft van 'yes, daar wil ik spelen!' Bijvoorbeeld een bijzonder speelobject of bijzondere entree.

► **Gebruik royaal groen**

Een groene speelplek is koeler in de zomer dan een speelplek met betonnen tegels of klinkers, die houden warmte vast. Daarnaast is een groene speelplek iedere dag anders. Na een regenbui ruikt het lekker, glinstert alles in de zon en kan er in waterplassen worden gespeeld. In de herfst verkleuren struiken en bomen en kunnen er appeltjes, eikels of kastanjes geraapt worden. Na een nacht vorst zijn alle bruine planten ineens wit. In de winter verandert een waterplas in een ijsbaantje. Een speelplek met een bloemenweide en inheems groen, is daarnaast aantrekkelijk voor kleine zoogdieren, vogels, vlinders, bijen en insecten waardoor kinderen leuke ontdekkingen doen.

► **Zorg voor voldoende schaduw**

KWF Kankerbestrijding adviseert om kinderen op een zonnige dag niet langer dan twintig minuten

Denk in ontwikkelingen, zo leren kinderen op speelplekken ook om samen te werken.

Bedenk iets origineels waardoor kinderen graag in de speelplek komen spelen, zoals dit klauterobject in speelbos In het hol van de leeuw in natuurgebied Lemelerberg.

Houd rekening met leeftijd, dit klimobject tussen levende wilgen is spannend genoeg voor de kleintjes.

Een heuvel vanwaar iedereen over de speelplek kan uitkijken, zorgt voor sociale veiligheid. Op de foto De Waterstam in Deventer.

in de volle zon te laten spelen. Op een terrein met voldoende schaduw zoeken kinderen al spelende vanzelf de schaduw op wanneer het te heet wordt. Zorg ervoor dat rond de 50% van een speelplek schaduw heeft op warme dagen. Bedenk daarbij dat een plein met betonnen tegels, grenzend aan een stenen muur, veel meer warmte vasthoudt, dan een grasveld tegen dezelfde muur. En dat bomen voor meer koelte zorgen dan een zonnescherm of zonnedoek. Schaduw van bomen en klimplanten op de muur van een (school)gebouw kan bovendien het binnenklimaat op warme dagen met enkele graden verlagen.

► Kies prettige materialen

Metalen of plastic toestellen en zwarte rubberen of betonnen tegels zijn materialen die niet prettig aanvoelen en op warme dagen heet zijn. Metaal voelt in de winter ook nog eens koud. Hout voelt prettiger, ongeacht het weer, maar blijft wel langer nat. Een héle speelplek met grind, schelpen of boomschors als bodembedekker is niet fijn, want juist op mooie dagen, lopen kinderen op blote voeten of sandalen. Gewone aarde, vochtig zandbakzand, een humuslaag of gras voelen prettiger, zachter en koeler aan. Het gangbare valzand voelt snel te heet op zomerse dagen. Kies een soort zand dat plakt en meer vocht vasthoudt, (maar geen leemhoudend zand). Het voelt koeler dan valzand en kan als valondergrond gebruikt worden, als het apart gekeurd wordt met een HIC-meting. Bij een dergelijke meting wordt de valdempendheid van de ondergrond getest. Daarnaast houden katten minder van zand dat vocht vasthoudt en kunnen kinderen er beter mee bouwen. Overigens draagt variatie in materialen, ook die minder prettig aanvoelen, wel weer bij aan verschillende zintuigervaringen.

► Maak de speelplek veilig, maar niet té

Zorg altijd voor enig overzicht, dat draagt bij aan de sociale veiligheid. Haagjes zijn geschikt om structuur te geven. Met een hoogte van bijvoorbeeld 1,20 m zijn ze prima voor kinderen om ertussen verstoppertje te spelen, terwijl volwassenen er nog overheen kijken. Een brug of heuvel, vanwaar iedereen over de speelplek uit kan kijken, zorgt ook voor sociale veiligheid.

Zorg voor veilige speelobjecten. Een keuring volgens de Europese regelgeving, de NEN-normen, is verplicht. Informeer van tevoren en betrek deskundigen bij het ontwerp en de uitvoering. Zorg voor voldoende afstand tussen verschillende speelobjecten, voor voldoende valruimte, een valdempende ondergrond en voorkom beknellingen. Neem in het beheerplan op dat losse voorwerpen onder speeltoestellen worden opgeruimd. Ze kunnen voor verwondingen zorgen als kinderen erop vallen. Maar zoek de balans; in een extreem veilige omgeving leren kinderen niet om zelf na te denken of risico's in te schatten. Een te veilig gemaakte omgeving is voor kinderen vaak saai. Of zoals in de NEN-normen staat: *'Kinderen moeten leren omgaan met risico's en dat kan leiden tot bulten, wonden en zelfs incidenteel tot gebroken ledematen'* (NEN 1176 deel 1). Zonder gevaar en risico's gaat leren meestal traag en moeizaam. Leren omgaan met gevaren en risico's leidt tot verantwoordelijkheidsgevoel en sneller begrijpen wat er gedaan moet worden.

Tot slot: zorg voor een informatiebord bij de entree met enkele spelregels en een adres voor het melden van calamiteiten. Ook dat draagt bij aan de veiligheid, net als een goed beheer- en onderhoudsplan. <